

SPIS TREŚCI

Wstęp <i>Anna Izabela Brzezińska, Weronika Syska</i>	13
--	----

CZĘŚĆ I

WPROWADZENIE: PROBLEM I PROGRAM BADAŃ

Rozdział 1

Dorastanie do dorosłości: odraczane czy opóźnione? <i>Anna Izabela Brzezińska</i>	23
Wprowadzenie	23
Wkraczanie w dorosłość – hipoteza odraczanej i opóźnionej dorosłości	24
Punktualność realizacji zadań rozwojowych a wkraczanie w dorosłość	26
Tożsamość jednostki a wkraczanie w dorosłość	29
Dwuetaповy model kształtowania się tożsamości według Jamesa Marcii	29
Koncepcja przekształcania się statusów tożsamości według Alana S. Watermana	31
Etap 1. Tożsamość rozproszona	32
Etap 2. Tożsamość nadana	34
Etap 3. Tożsamość moratoryjna	35
Etap 4. Tożsamość osiągnięta	36
Zróżnicowanie form tożsamości w okresie dorastania – badania Hanocha Fluma	37
Model podwójnego cyklu formowania się tożsamości według Koena Luyckxa ..	38
Przebieg formowania się tożsamości według koncepcji zmian rozwojowych	
Johna H. Flavella	41
Rola edukacji i aktywności zawodowej w rozwoju tożsamości	43
Podsumowanie	46

Rozdział 2

Uwarunkowania rozwoju tożsamości uczniów szkół ponadgimnazjalnych (program badań) <i>Anna Izabela Brzezińska</i>	49
Wprowadzenie	49
Problem	50
Model badanego zjawiska	50
Tożsamość – wymiary rozwoju i status tożsamości	50
Czynniki poznawcze – style poznawczego przetwarzania problemów	
tożsamościowych	52

Czynniki emocjonalne – poczucie wstydu i poczucie winy	53
Czynniki społeczne – orientacja życiowa i typ partycypacji społecznej	55
Problemy badawcze	57
Plan badań	58
Badania pilotażowe	58
Badania właściwe	59
Organizacja badań	61
Uczestnicy badań	61
Dobór i liczba badanych uczniów	61
Płeć i wiek (klasa) badanych uczniów	62
Wykształcenie rodziców badanych uczniów	63
Narzędzia badań	63
Narzędzia stosowane w kolejnych etapach badań	63
Opis narzędzi badawczych	65
Skala Wymiarów Rozwoju Tożsamości – DIDS/PL	65
Historia i polska adaptacja narzędzia	65
Konstrukcja kwestionariusza i obliczanie wyników	65
Kwestionariusz Stylów Przetwarzania Problemów Tożsamościowych – wersja ISI-4/PL	67
Historia i polska adaptacja narzędzia	67
Konstrukcja kwestionariusza i obliczanie wyników	68
Kwestionariusz Uczuć Osobistych – PFQ-2/PL	68
Historia i polska adaptacja narzędzia	68
Konstrukcja kwestionariusza i obliczanie wyników	69
Kwestionariusz Partycypacji Społecznej – KPS-S	69
Historia narzędzia	69
Konstrukcja kwestionariusza w wersji skróconej i obliczanie wyników ...	70
Rzetelność narzędzi badawczych	70

CZĘŚĆ II

PSYCHOLOGICZNE I SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA WKRA CZANIA W DOROSŁOŚĆ

Rozdział 3

Efekty kryzysów rozwojowych dzieciństwa i dorastania jako kapitał psychologiczny u progu dorosłości <i>Błażej Smykowski</i>	75
Wprowadzenie	75
Przeżycie i rozwój w środowiskach szybkozmennych	76
Różnicowanie się społeczne	78
Dwa źródła rewolucyjnych zmian w rozwoju kulturowym	79
Problem nieciągłości i znaczenie uogólnienia	80
Stalność sensu działalności a zmiana formy działania	81
Mobilność sposobu funkcjonowania	82
Dorosłość – zaradność i dowolność	83
Mobilna struktura funkcjonalna a wcześniejsze doświadczenia	84

Dorosłość a doświadczenia dzieciństwa	85
Całość i część w diagramie epigenetycznym	86
Okresy przejściowe w ujęciu epigenetycznym	88
Wkład kryzysów etapu dzieciństwa i etapu dorastania w dorosłość	91
1. Niespecyficzny wkład okresów kryzysu	92
2. Specyficzny wkład okresów kryzysu	93
(A) Kryzys narodzin i kryzys ufności	93
(B) Kryzys 1. roku życia i kryzys autonomii	96
(C) Kryzys 3. roku życia i kryzys inicjatywy	98
(D) Kryzys 7. roku życia i kryzys produktywności	100
(E) Kryzys 13. roku życia i kryzys tożsamości	101
Podsumowanie	103

Rozdział 4

Zmiany społeczno-kulturowe jako kontekst wkraczania w dorosłość

<i>Karolina Appelt, Julita Wojciechowska</i>	105
Wprowadzenie	105
Kim są „gniazdownicy”?	106
Źródła wzorców i ścieżek rozwoju – koncepcja kontekstów rozwoju	
Urie Bronfenbrennera	107
Wizja dorosłości u dzieci i młodzieży	109
Oddziaływanie makrosystemu	111
Zmienność współczesnego kontekstu społeczno-kulturowego	111
Mity i przekonania pokoleniowe	113
Nowe trendy i nowe tradycje	116
Nowe subkultury	118
Wzorce kulturowe w relacjach interpersonalnych i w pracy	119
Oddziaływania egzosystemu	120
Jakość egzosystemu a zróżnicowanie szans rozwojowych	120
Regulacje prawne	121
Uwarunkowania ekonomiczne	123
Nieskodyfikowane zasady i reguły	124
Czynniki społeczno-kulturowe a ich konsekwencje dla rozwoju i funkcjonowania	
jednostki	124
Podsumowanie	127

Rozdział 5

Funkcjonowanie społeczne a kształtowanie się tożsamości w okresie dorastania

<i>i u progu dorosłości Monika Małys</i>	129
Wprowadzenie	129
Rozwój społeczny – ramy teoretyczne	130
Funkcjonowanie społeczne u progu dorosłości	131
Rozwój społeczny w okresie adolescencji	131
Kompetencje społeczne opanowane w późnej fazie dorastania	133
Formy i rodzaje społecznego uczestnictwa młodzieży u progu dorosłości	134
Społeczne otoczenie – co wpływa na proces odkrywania własnego Ja?	138

Rola środowiska rodzinnego w procesie uczenia się samodzielności	138
Rola grupy rówieśniczej w rozwoju samostanowienia	141
Rola szkoły w procesie opanowywania strategii uczenia się	142
Rola środowiska społeczno-kulturowego w stawaniu się dorosłym	144
Podsumowanie	146
Rozdział 6	
Psychologiczne czynniki ryzyka u progu dorosłości i zasoby w radzeniu sobie z nimi <i>Paulina Śniegula, Katarzyna Wiecheć</i>	
Wprowadzenie	149
Stosunek zasobów do czynników ryzyka u progu dorosłości	150
Czynniki ryzyka pojawiające się we wcześniejszych etapach życia a wkraczanie w dorosłość	152
Współzależność systemów społecznych	152
Punktualne i niepunktualne wydarzenia życiowe	153
Wybrane czynniki ryzyka i zasoby do radzenia sobie z nimi	154
Czynniki ryzyka i zasoby w środowisku rodzinnym	155
Styl wychowania i typ relacji w rodzinie	156
Spójność rodziny	156
Status społeczno-ekonomiczny rodziny	157
Czynniki ryzyka i zasoby w środowisku szkolnym	159
Czynniki ryzyka i zasoby podmiotowe	160
Temperamentalne czynniki ryzyka a zasoby podmiotowe i środowiskowe ..	160
Emocjonalne czynniki ryzyka a zasoby podmiotowe i środowiskowe	162
Podsumowanie	164
Rozdział 7	
Oferta edukacji w okresie dorastania a start w dorosłość	
<i>Małgorzata Suckiel-Bugajak, Paulina Śniecikowska</i>	165
Wprowadzenie	165
Oferta edukacyjna szkół ponadgimnazjalnych	166
Możliwości wyboru ścieżki edukacji po ukończeniu gimnazjum	166
Zróżnicowanie ofert edukacyjnych	168
Oferta edukacyjna a formowanie się tożsamości – szanse i zagrożenia	169
Stereotypy dotyczące młodzieży szkolnej – zagrożenie dla formowania się tożsamości	170
Koncepcje dorosłości	172
Kryteria dorosłości	172
Poczucie dorosłości – czy jestem już dorosły?	174
Start w dorosłość	175
Odrzucanie dorosłości – problem czy wyzwanie?	175
Wkraczanie w dorosłość – czas mobilizowania zasobów	178
Start w dorosłość – kontekst oferty edukacyjnej	179
Podsumowanie	181

CZĘŚĆ III
WYNIKI BADAŃ NAD TOŻSAMOŚCIĄ
NA PRZEŁOMIE DORASTANIA I DOROSŁOŚCI

Rozdział 8

Wymiary tożsamości uczniów szkół ponadgimnazjalnych

<i>Klaudia Malinowska, Anna Mazurowska-Domeracka, Weronika Syska</i>	185
Wprowadzenie	185
Problem	186
Kształtowanie tożsamości jako zadanie rozwojowe	186
Zmiany w systemie kształcenia ponadgimnazjalnego	186
Rodzaj szkoły jako specyficzny kontekst rozwoju	188
Program badań	189
Hipotezy	189
Uczestnicy badań	190
Narzędzie badań	191
Analiza wyników	192
Rodzaj szkoły ponadgimnazjalnej a natężenie wymiarów rozwoju tożsamości (hipoteza 1)	192
Wiek (klasa) a natężenie wymiarów rozwoju tożsamości (hipoteza 2)	195
Natężenie wymiarów rozwoju tożsamości uczniów szkół ponadgimnazjalnych a czas (hipoteza 3)	198
Wnioski z badań	202
Podsumowanie	205

Rozdział 9

Zmiany w zakresie formowania się tożsamości w okresie dorastania

<i>Maria Dominiak, Monika Małys, Karolina Niemier</i>	207
Wprowadzenie	207
Problem	208
Późne dorastanie jako etap krytyczny formowania się tożsamości jednostki . . .	208
Fazy procesu zmiany a rozwój tożsamości	211
Program badań	214
Hipoteza	214
Uczestnicy badań	214
Narzędzie badań	215
Analiza wyników	215
Charakterystyka wyodrębnionych statusów tożsamości w pomiarze I i II	215
Zmiany zachodzące w procesie formowania się tożsamości (weryfikacja hipotezy)	219
Zmiany w obszarze niedojrzałych statusów tożsamości	219
Zmiany w obszarze moratoryjnych statusów tożsamości	221
Zmiany w obszarze dojrzałych statusów tożsamości	222
Podsumowanie	223

Rozdział 10**Statusy tożsamości a style tożsamości u progu dorosłości**

<i>Klaudia Malinowska, Weronika Sobczak</i>	227
Wprowadzenie	227
Problem	227
Samowiedza a proces formowania się tożsamości w okresie dorastania	227
Style tożsamości jako sposób przetwarzania informacji tożsamościowych	229
Program badań	230
Hipotezy	230
Uczestnicy badań	231
Narzędzia badań	232
Analiza wyników	232
Charakterystyka wyodrębnionych statusów tożsamości	232
Style tożsamości a statusy tożsamości uczniów szkół ponadgimnazjalnych (hipoteza 1)	235
Interakcja płci i stylu tożsamości a statusy tożsamości uczniów (hipoteza 2) ..	237
Styl tożsamości i statusy tożsamości a rodzaj szkoły ponadgimnazjalnej (hipoteza 3)	238
Wnioski z badań	245
Podsumowanie	246

Rozdział 11**Formowanie się tożsamości a doświadczanie emocji samoświadomościowych**

<i>Maria Dominiak, Monika Małys, Karolina Niemier</i>	247
Wprowadzenie	247
Problem	248
Kształtowanie się emocji samoświadomościowych i ich rola w rozwoju tożsamości	248
Socjalizująca rola emocji samoświadomościowych w okresie dorastania	250
Wzajemne związki emocji samoświadomościowych i kształtowania się tożsamości	252
Program badań	253
Hipotezy	253
Uczestnicy badań	253
Narzędzia badań	254
Analiza wyników	254
Czas a zmiana siły i struktury związków wymiarów poczucia tożsamości, poczucia wstydu i poczucia winy (hipoteza 1)	254
Liczba istotnych związków	255
Zmiana siły i charakteru związków istotnych	256
Struktura powiązań	257
Wstyd i poczucie winy jako predyktory natężenia wymiarów rozwoju tożsamości (hipotezy 2 i 3)	259
Podsumowanie	260

Rozdział 12**Orientacja życiowa młodzieży a zmiany statusu tożsamości**

<i>Maria Dominiak, Monika Małys</i>	263
Wprowadzenie	263
Problem	264
Orientacja życiowa nastolatków a proces formowania się tożsamości	264
Zmiany w obrębie społecznego uczestnictwa w okresie późnej adolescencji ...	265
Program badań	266
Hipotezy	266
Uczestnicy badań	267
Narzędzia badań	268
Analiza wyników	270
Płeć i klasa jako czynniki zmiany natężenia orientacji życiowej (hipotezy 1 i 2) ..	270
Doświadczenie zawodowe i środowisko rodzinne jako czynniki zmiany natężenia orientacji życiowej (hipoteza 3 i 4)	272
Czas a zmiany powiązań statusów tożsamości i orientacji życiowej (hipoteza 5)	273
Status tożsamości jako predyktor natężenia orientacji życiowej (hipoteza 6) ...	278
Podsumowanie	281

Rozdział 13**Partycypacja społeczna u progu dorosłości a poczucie tożsamości**

<i>Anna Kłobukowska, Paulina Śniegula, Katarzyna Wanio, Katarzyna Wiecheć</i>	285
Wprowadzenie	285
Problem	286
Czym jest partycypacja społeczna?	286
Partycypacja społeczna a tożsamość	288
Uwarunkowania partycypacji społecznej	289
Program badań	290
Hipotezy	290
Uczestnicy badań	291
Narzędzia badawcze	292
Analiza wyników	292
Orientacja życiowa a wymiary tożsamości (hipoteza 1a)	292
Orientacja życiowa a status tożsamości (hipoteza 1b)	294
Typ partycypacji społecznej a wymiary tożsamości (hipoteza 1c)	296
Typ partycypacji społecznej a status tożsamości (hipoteza 1d)	299
Orientacja życiowa i typ partycypacji społecznej a rodzaj szkoły (hipotezy 2a i 2b)	301
Orientacja życiowa i typ partycypacji społecznej a płeć (hipotezy 3a i 3b)	303
Orientacja życiowa i typ partycypacji społecznej a wiek (hipotezy 4a i 4b)	304
Orientacja życiowa i typ partycypacji społecznej a wybrane cechy środowiska rodzinnego (hipotezy 5a, 5b, 6a i 6b)	305
Podsumowanie	306

Rozdział 14**Typy partycypacji społecznej na przełomie dorastania i dorosłości**

<i>Małgorzata Rękosiewicz</i>	313
Wprowadzenie	313
Problem	314
Wyłaniająca się dorosłość – nowa faza rozwoju u progu dorosłości	314
Typ partycypacji społecznej – subiektywny wskaźnik wkraczania w dorosłość ..	315
Program badań	317
Plan badań	317
Hipotezy	317
Uczestnicy badań	318
Narzędzia badań	319
Analiza wyników	320
Wymiary orientacji życiowej w późnej adolescencji i wyłaniającej się dorosłości (hipoteza 1)	320
Typy partycypacji społecznej w późnej adolescencji i wyłaniającej się dorosłości (hipoteza 2)	321
Wymiary orientacji życiowej i typy partycypacji społecznej a płeć, środowisko rodzinne i miejsce zamieszkania (hipoteza 3)	323
Podsumowanie	324

Rozdział 15**Diagnoza i pomoc psychologiczna dla młodzieży. Rekomendacje na podstawie**

wyników badań <i>Weronika Syska</i>	327
Wprowadzenie	327
Trafna diagnoza jako podstawa udzielania pomocy psychologicznej	328
Czynniki ryzyka dla rozwoju tożsamości	329
Rola nauczyciela we wspieraniu rozwoju w późnej fazie dorastania	330
Wpływ szkoły na kształtowanie tożsamości uczniów	331
Statusy tożsamości a różne ścieżki wkraczania w dorosłość	333
Statusy tożsamości – zalecenia do pracy	334
Emocje samoświadomościowe a dorastanie	334
Cel pracy nauczycieli i psychologów – do czego przygotowujemy młodych dorosłych?	340
Podsumowanie	342
 Bibliografia	 343